

byl Schnabl přítomen pohřbu hraběte Staciona do hraběcí hrobky v Klenčí, kde byla „truhla s nápisem jistého Lamingra neb všeobecně řečeného Lomigara, bývalého pána panství trhanovského, dobře k vidění. Dle mnoho starých lidí řeči měl tento pán jistého sedláka Kozinu ze vsi Oувiezda nevinně nechat oběsiti“. Dále reprodukuje Schnabl podstatu kozinovské pověsti včetně Kozinových posledních slov a výsledkem božího soudu v té podobě, jak je obsažena u Aloise Jiráka.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Petr Lozoviuk, GRENZLAND ALS LEBENSWELT. GRENZKONSTRUKTIONEN, GRENZWahrNEHMUNGEN UND GRENZDISKURSE IN SÄCHSISCH-TSCHECHISCHER PERSPEKTIVE. Leipziger Universitätsverlag, Leipzig 2012, 354 s.–

Diskuse nad oborovou identitou etnologických věd v různých evropských akademických tradicích nabraly nebyvalou intenzitu především v posledních pětadvaceti letech v souvislosti s pádem železné opony, který přinesl do postsocialistických zemí témata, diskutovaná na Západě o několik let dříve. Jedním z hlavních témat těchto diskusí bylo vymezení vztahu a případné spolupráce mezi etablovanými tradicemi nejrůznějších národních národopisů (ve smyslu *Volkskunde* i *Völkerkunde*, popřípadě modernizované evropské etnologie) na straně jedné, a většinou importované, původně ne-kontinentální tradice sociální či kulturní antropologie na straně druhé. V českém kontextu, podobně jako například ve Švéd-

sku (viz Gerholm, Tomas: Sweden: Central Ethnology, Peripheral Anthropology. In: Roldan, Arturo Alvarez – Vermeulen, Han (eds.): *Fieldwork and Footnotes: Studies in the History of European Anthropology*. London: Routledge 1995: 159–170), tato diskuse probíhá od počátku 90. let 20. století v podobě do určité míry „zacyklené“, kdy se dialog o případné spolupráci obou tradic (které můžeme pracovně nazvat *národopisně/etnologická* a *kulturně-sociálně antropologická*) vyznačuje střídavou ignorancí a nepochopením, způsobených mimo jiné jejich údajně „nekompatibilním“ teoreticko-metodologickým zázemím, popřípadě rozdílnou mírou reflexe jejich vztahu k moderní a postmoderní situaci (výjimky potvrzující pravidlo představují například reakce Zdeňka Uherka na stať Chrise Hanna otištěná v *Sociologickém časopise* 43, 2007 na s. 192–203 pod názvem *Národopisci a sociokulturní antropologové v měnicím se českém prostředí*, či aktuální koncepce Ústavu etnologie FF UK z pera Marka Jakoubka, dostupná na <http://etnologie.ff.cuni.cz>).

Částečně stranou těchto diskusí stojí tvorba několika domácích badatelů, kteří se pokoušejí o dynamické (a snad i synergické) propojení obou těchto tradic. Předním z nich je bezesporu Petr Lozoviuk, který se již delší dobu věnuje cílevědomému pěstování svěbytné moderní varianty evropské etnologie, chápané jako post-positivistická a konstrukcionistická, respektive interpretativní disciplína zkoumající každodenní vernakulární kultury, ovšem s vědomím nutnosti registrace jejich historické dynamiky – tedy disciplína teoreticky i metodologicky slučitelná jak se sociálněvědnými („antropologickými“), tak kulturně-historickými („etnologickými“) přístupy.

Recenzovaná publikace věnovaná problematice česko-saského pohraničí, interpretovaného jako svébytný *Lebenswelt*, je příkladem toho, co oběma výše zmíněným domácím tradicím v posledních letech bohužel do určité míry chybí – rozsáhlejší badatelská monografie založená na pečlivém výzkumu soudobých etnografických dat v domácím terénu, ovšem v širší historické perspektivě. Lozoviukova práce je pevně zakotvena v diskurzu moderně konceptualizované evropské etnologie, kterou autor chápe jako reevaluaci evropských národopisných tradic obohacenou o podněty anglosaské sociální a kulturní antropologie (viz také Lozoviuk, Petr: *Evropská etnologie ve středoevropské perspektivě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií 2005: 23). Teoretický a metodologický úvod obsahově velice hutného textu (s. 15–47 recenzované publikace) jasně vymezuje jak obecné téma, předmět a prostor studia, tak detailně reflektuje metody a techniky provedeného výzkumu. Přístup k analyzovaným a interpretovaným datům se v takto chápané evropské etnologii vlastně téměř v ničem neliší od antropologických přístupů (viz např. označování informátorů za *Interviewpartner*, s. 35–38). Nedílnou součástí autorovy metodologie je ale nejen „zúčastněné pozorování“ a „terénní výzkum“ (v domácí antropologii občas velice vágně definované) a rozhovory, ale také obsahová analýza narativních a písemných pramenů vypovídajících o intersubjektivně prožívané každodennosti. Hlavním tématem první části práce (vedle výše zmíněného teoreticko-metodologického ukotvení textu) je uchopování a reflektování česko-německého, respektive česko-saského příhraničí a pohraničí různými diskurzy,

od ryze vernakulárních až po ty institucionalizované (kapitola nazvaná *Die Reflexion des deutsch-tschechischen Grenzgebietes* si mimo jiné všímá i teoretizujících přístupů k této problematice pohledem sudetoněmecké *Volkskunde* na straně jedné a českojazyčného národopisu na straně druhé), stranou nezůstává ani prezentace dobových konstruktů související etnické/národní specifičnosti, například v dílech Emanuela Chalupného a Emila Lehmana. Druhá, historicky zaměřená část práce se v trojici diachronně koncipovaných kapitol (*Orts- und Grenzgeschichte I–III*) věnuje historickému vývoji zkoumaného prostoru: od nejstarších dějin přes trojici formativních období: době mezi oběma světovými válkami, odsunu většiny německy hovořícího obyvatelstva po roce 1945 a následnému dosidlování příhraničního prostoru. Třetí, etnologicky možná nejzajímavější část se konečně zaměřuje na regionální „mikrouroveň“ etnografických dat; zabývá se tak mimo jiné vnímáním hranice, pohraničí a příhraničí s důrazem na nativní komunikativní paměť (*Die Grenze und das Grenzland in der lokalen Raumwahrnehmung*), lokální strukturaci jednotlivých skupin obyvatelstva (*Innere Differenzierung der Grenzlandbewohner*) a významnou problematiku jazyka a mluvené řeči (*Die Bedeutung der Sprache und geläufige Kommunikationsformen im Grenzgebiet*). Čtvrtá a závěrečná část práce se věnuje pohraničí prožívanému jako místo svébytně chápaného konzumu a cenově výhodných služeb optikou kulturních souvislostí „lokální ekonomiky“ (*Das Grenzgebiet als Ort des günstigen Konsums und der preiswerten Dienstleistungen*), místnímu pohledu na „ty druhé“ (*Der Andere im Grenzland. Die gegenseitige*

Wahrnehmung der Grenzlandbewohner), specifickému případu lokality významné vietnamské příhraniční tržnice (*Dolní Poustevna – das deutsch sprechende Hanoi in Tschechien*), příhraničí jako určité liminální oblasti, kde autor mimo jiné registruje zajímavou problematiku tzv. moderních, respektive současných pověstí generovaných tímto specifickým kulturně definovaným prostorem (*Das Grenzgebiet als Gefahrenzone*), a konečně příhraničí v době postsocialistické transformace (*Sächsisch-böhmisches Grenzgebiet in der Zeit der Grenzauflösung*). Práce je doplněna seznamem 61 anonymizovaných informátorek a informátorů a dvojicí dalších příloh; celek textu provází řada fotografií, jejichž výpovědní hodnota přesahuje hodnotu ilustrační.

Potenciální výtky k publikaci by mohly směřovat například k dominanci určitého až filozofujícího makropohledu na zkoumanou problematiku; domácí národopisně/etnologická i sociálně-kulturně antropologická tradice ale potřebují podle mínění recenzenta především monografie založené na konkrétních dílčích etnografických datech, ať už v podobě „totálních etnografií“ (dnes ale často považovaných za antikvární) či lokálních případových studií, které tvoří pomyslné „rodinné stříbro“ antropologických věd. Autorův ambiciózní interpretativní přístup ke kombinaci makro- i mikrodat představuje v tomto směru částečně odlišnou – ale samozřejmě plně akceptovatelnou a zajímavou – alternativu i od variant evropské etnologie chápajících ji jako nadregionální pozitivistickou komparatistiku (v duchu Sigurda Erixona).

Monografie Petra Lozoviuka jako celek rozhodně představuje cenný přínos nejen pro domácí bádání; její publikování

v jednom ze světových jazyků totiž výrazným způsobem narušuje často kritizovanou parochiálnost domácího akademického diskurzu, která se bohužel – čtvrt století po výše zmíněném pádu železné opony – týká do značné míry jak tuzemské národopisně/etnologické, tak antropologické tradice.

Petr Janeček (ÚE FF UK, Praha)

Martin Šimša, KNIHY KREJČOVSKÝCH STŘIHŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH V 16. AŽ 18. STOLETÍ. *Národní ústav lidové kultury, Strážnice 2013, 303 s.*–

Krejčovina je řemeslo, které – zjednodušeně řečeno – podrželo způsob výroby a nezbytné nástroje do současnosti. Krejčí bere míru, hotoví střih, stříhá látku, sešívá kusy, zkouší a opět šije. K tomu má míru (dřív provázek, dnes metr), křídou, nůžky, jehlu a nit. Po staletí bylo toto řemeslo uzavřeno v cechovním systému s přísnými nároky na kvalitu a tajemství výroby. Vrcholným tajemstvím, které ovládal pouze mistr dílny, bylo umění přizpůsobit střih rozměrům zákazníka a nastříhat látku. Toto umění musel prokázat představeným cechu mistrovskou zkouškou, ušitím několika předepsaných oděvních součástí. Prototypy střihů na tyto kusy oděvu v souborech (knihy střihů) uchovávaly cechovní truhlice, výjimečně i samotné dílny.

Publikace Martina Šimši představuje výsledky pátrání v českých a moravských archivech po rukopisných knihách krejčovských střihů, svého druhu jedinečném prameni, souvisejícím s cechovním řemeslem. Přínos tohoto pramene k dějinám oděvní kultury je mnohostranný a v konfrontaci